

19. september 2007
Kokkuleppe sõnastuses

**Riigieelarvest kohalikele omavalitsusüksustele eraldatavate
tasandusfondis sisalduvate hariduskulude vahendite
jaotamise põhimõtted alates 2008. aastast
(Üldhariduse rahastamismudel)**

Üldhariduse rahastamismudeli koostamiseks loodi Haridus – ja Teadusministeeriumis 2005. aasta sügisel töörühm, mille koosseisu kuulusid Haridus- ja Teadusministeeriumi, Rahandusministeeriumi, Siseministeeriumi, Eesti Maaomavalitsuste Liidu ja Eesti Linnade Liidu esindajad. Ekspertidena kaasati maavalitsuste, erakoolide, erivajadustega õpilaste koolide ning ülikoolide esindajaid. Töörühma konsulteeris Soome Kooliametis riikliku rahastamise süsteemi loonud Martti Kemppainen.

Kui varasem mudel oli õpilase ja omavalitsusüksuse põhine, siis uus mudel on oluliselt mitmekülgsem – õpilase, klassi, kooliastme, kooli, omavalitsusüksuse ja õppekava kulu põhine, haarates seejuures igalt tasandilt kaasa ainult sellele tasandile omase vajaliku ja õigustatud kulu põhjustava komponendi. Uue haridusmudeli peamine põhimõte seisneb minimaalselt vajalike moodustavate klassidega seotud õpetamiskulude finantseerimise tagamises kulupõhiselt. Mudelis komponentide lõikes tehtud arvutused on arvestuslikud ning omavalitsusüksused ei ole kohustatud neid eraldiste kasutamisel järgima.

Lisaks hariduseraldiste vahendite õigele jaotusele tagab uus süsteem esmakordselt alpinna laiapõhjalisemateks hariduspoliitilisteks otsusteks kui ainult eraldise tõstmine. Seda nii üksikotsuse kulude hindamisel kui ka rahalise jaotuse täpses vastavuses otsusega. Nt palga alammäärad, palgatõus, koolivõrk, normtundide arv, klassitäituvus, tunnijaotusplaan jne.

Uue haridusmudeli kohaselt on kooli tavaklassi finantseerimine tagatud optimaalselt järgmise õpilaste arvu olemasolu korral:

- 1) I-II kooliastmes (1.-6. klass) alates 6 õpilase olemasolust mõlemas kooliastmes kokku;
- 2) III kooliastmes (7.-9. klass) alates 10 õpilast klassis keskmiselt;
- 3) IV kooliastme (10.-12. klass) alates 21 õpilast klassis keskmiselt;
- 4) HEV-klass alates 5 õpilase olemasolust ja paralleelselt 1.-9. või 10.-12. klassis kokku vähemalt 5 õpilase olemasolust.

Kooliastmeid on võimalik ülal pidada ka väiksema arvu õpilaste olemasolu korral koormusnormi muutmise, lõtku kasutuselevõtmise, III kooliastme klasside liitmise jne abil.

Uut üldhariduse rahastamismudelit rakendatakse 1. jaanuarist 2008 ning selles eesmärgis on kokku lepitud Vabariigi Valitsuse ministerevahelise komisjoni ja Omavalitsusliitude Koostöökogu delegatsiooni läbirääkimiste 16. mail 2007 sõlmitud vaheprotokolliga. Nimelt peetakse riigieelarvest kohalike omavalitsuste eraldatavate vahendite jaotuspõhimõtete üle läbirääkimisi valitsuskomisjoni ja omavalitsusliitude koostöökogu delegatsiooni vahel ja pedagoogide palgavahendid on üks osa omavalitsuste toetusfondist. Läbirääkimiste käiku võib jälgida <http://www.siseministerium.ee/5935> või <http://portaal.ell.ee/2417>.

Uue haridusmudeli jõustamisega saab täidetud Eesti Reformierakonna, Isamaa ja Res Publica Liidu ning Sotsiaaldemokraatliku erakonna vahel aastateks 2007-2011 sõlmitud valitsusliidu programmi haridus- ja teaduspoliitika peatüki järgmised punktid:

- 2) taotleb Eestile demograafiliselt ja logistiliselt põhjendatud koolivõrku, et tagada haridusvõimaluste võrdsus Eesti erinevates piirkondades;
- 3) kehtestab rahastamismudeli, milles pearaha suurus sõltub õppevormist ja kooliastmest. Kapitalikomponent sisaldub pearahas. Õppekulude rahastamisel käsitleb Valitsusliit koole ühtemoodi, sõltumata omandivormist;
- 5) tagab kõigile alghariduse saamise võimalikult elukoha lähedal. Selleks maksab algklassides pearaha lisana nn baasraha komponenti, mida teatud õpilaste arvust alates makstakse ka iga täitmata õpilaskoha eest

Üldhariduse rahastamismudeli meetodika

Vahendite jaotamine rahastamismudeli alusel toimub koolipõhiselt järgmiselt:

1. Pearaha

Iga õpilase kohta arvestatakse pearaha vastavalt kooliastmele, millises õpilane õpib.

Pearaha on diferentseeritud lähtuvalt tunnijaotusplaanist ja minimaalsest õpilaste arvust tagamaks kulude katmist baasmaksumuse juures. Arvutuskäiku kirjeldab tabel 1.

Klassi õpetamise kulude (baasmaksumuse) arvestamisel lähtutakse pedagoogi ametijärgule vastavast palgamäärast (83% õpetajatest omab pedagoogi või madalamat ametijärku), ja koormusnormist 21 tundi nädalas (keskmine lubatud koormusnormi vahemikust põhikoolis 18-24). Baasmaksumuses kajastuvad ka sotsiaalmaks (33%), töötuskindlustus (0,3%) ja vahendid täienduskoolituseks (3%).

Tabel 1. Pearaha diferentseerimine

Kooliaste	Väikeklassi tasustatavad tunnid*	Vajalik pedagoogide ametikohtade arv 21 tunnise koormusnormi juures	Baasmaksumus**	Pearaha minimaalne vajadus 17 (21) õpilase juures**	Suhestatus IV kooliastme pearahas
I ka	68	3,2	440 675	8 641	80%
II ka	83	4,0	537 883	10 547	98%
III ka	96	4,6	622 129	12 199	113%
IV ka	105	5,0	680 454	10 801	100%

* Väikeklass – rühmatundideta klass, täisklass – rühmatundidega klass.

** Pedagoogi palgaalammäär 8260 kr juures

*** 17 õpilast I-III kooliastmes ja 21 õpilast IV kooliastmes.

Eelolevas tabelis kooliastmeti toodud pearahade omavaheline suhestatus jääb mudelis püsivalt samaks – st haridusvahendite suurenedes suurendatakse kõigi kooliastmete pearaha ühtlase kasvuga. Erinevate kooliastmete pearahade suhestatus muutmise vajadusest räägitakse omavalitsusliitudega eraldi läbi (muutmise võivad tingida näiteks seaduse muudatused jms).

Nagu eelolevast tabelist nähtub, on gümnaasiumiastme kulu kõige suurem (suurema pakutavate tundide arvu tõttu), kuid pearaha III kooliastmest väiksem. Gümnaasium saab aga antud pearaha taseme juures kõrgema õppekulu kantud suurema õpilaste arvu tõttu. Nimetatud olukorda kirjeldavad tabelid 2 ja 3.

Lähtudes 2007. aastaks kavandatud pedagoogige palgavahendite kogumahust oleks tavaõppe päevase õppevormi pearaha suurus suurem minimaalsest vajadusest ning kooliastmeti järgmine (suhestatus kooliastmeti on sama):

- I kooliaste 9321 krooni
- II kooliaste 11377 krooni
- III kooliaste 13159 krooni
- IV kooliaste (gümnaasium) 11651 krooni.

Tabel 2. Vajalik õpilaste arv väike- ja täisklassi kulude katmiseks antud pearaha taseme juures koos lõtkuga

Vajalik õpilaste arv	Tundide arv		Vajalik õpilaste arv			
			Koormusnormiga 21		Koormusnormiga 24 (22)	
	Väike	Täis	Väike	Täis	Väike	Täis
I ka	68	72	16	17	14	15
II ka	83	104	16	20	14	17
III ka	96	127	16	21	14	18
G	105	150	20	28	19	27

Pearaha arvestatakse kõigile päevases õppevormis õppivatele õpilastele (sh hariduslike erivajadustega õpilaste klassides õppivad õpilased). Õhtu- ja kaugõppe õppevormis ning eksternõppes ja üksikaineid õppivatele õpilastele rakendatakse koefitsienti 0,8. Pikendatud õppeajaga (põhihariduse omandamise kestus ületab nominaalset 9 õppeaastat) õpilastele arvestatakse pearaha III kooliastme järgi.

2. Õppekeleti ja klassi täituvuse piirnormiti eraldi arvestus

Iga kooli juurde moodustatud erineva õppekeelega (eesti või vene) ja keelekümbelklassid arvestatakse eraldi. Samuti arvestatakse eraldi erineva klassi täituvuse piirnormiga klassid ning vanglaõpe klassid.

Sellela ei arvestata ühes klassiastmes olevaid erineva õppekeelega või eriklasside õpilasi ühte ning neid koheldakse pearaha ja lisaraha arvestamisel kui erinevas koolis käivaid õpilasi. Inglise- või soomekeelset õpet eraldi eestikeelsest õppest ei arvestata. Tavaklassidest eraldi arvestatakse klassi täituvuse ülemise piirnormiga 7, 12 või 16 õpilast klassis.

3. Lisaraha tühjade kohtade eest

Lisaraha arvestatakse arvestuslikele klassidele (sh liitklassidele), kus väike õpilaste arv klassis ei võimalda pearahaga katta klassi õpetamiseks vajalikke kulusid. Lisaraha arvestamine toimub I-III kooliastmes. Lisaraha on sisuliselt pearaha puuduvate õpilaste eest.

Tagamaks antud baasmaksumuse taseme juures ühe väikeklassi ülalpidamist I-III kooliastmes, on 21 tunnise koormusnormi korral vajalik pearaha 17 õpilase eest. Kui klassis õpib vähem kui 17 õpilast, eraldatakse puudu jäävate kohtade eest lisaraha. Enam kui 17 õpilase olemasolu korral ühes klassis eraldatakse lisaraha kindlustamiseks ka rühmatundide läbiviimist täisklassi mahus (ehk 24 õpilase eest).

Lisaraha arvestamine lahendab seni kehtinud mudeli ühe suuremate probleemidest, kus klassis õpilase arvu paari võrra vähenemine tõi kaasa eraldise languse, kuid säilitas vajaduse klassi kulude katmiseks.

Lisarahaga finantseerimise skeem on esitatud tabelis 3. Lisarahaga eraldatakse täiendavaid vahendeid õpilaste eest, mille võrra reaalne õpilaste arv on väiksem klassi kulude minimaalseks katmiseks vajalikust õpilaste arvust. Seega, kui klassis on 16 õpilast, eraldatakse selle klassi kohta lisaraha 1 õpilase eest (pearahast 16 kohta, lisarahast 1 kohta -> kokku 17 finantseeritud kohta). Põhikoolile, kus üleminek 24

õpilasega klasside piirile toimub järkjärguliselt, on mudelis arvestatud soodustavalt nimetatud uue piiriga – seega mudelit nende piiride rakendumisel muuta ei tule.

Tabel 3. Lisaraha arvestamine 1-9 klass (oranž märgib lisaraha vajadust)

Õpilaste arv klassis	1-16 õpilast	17	18-23	24-26	27-33	34	35 jne õpilast
Moodustatav klass	1 väike (17 finants. kohta)	1 väike	1 täis (24)	1 täis	2 väikest (34)	2 väikest
Finantseerimine	Pearaha (P) + lisaraha (L)	P	P+L	P	P+L	P	P

Lisaraha arvestamise skeemi tegemisel on arvestatud ka klassi õpilaste arvu piiri (24) kuni 2 õpilase võrra ületamise võimalusega. Kahe õpilase võrra võib klassi suurus ületada nende klassitasemete puhul, kus õpilaste arv on väiksem kui 51 (51 õpilasega saab moodustada 3 väikeklassi). Rohkem kui 33 õpilase pealt lisaraha vajadus puudub, sest omavalitsusüksusel on võimalik luua vajalikud väike- või täisklassid (vastavalt rühmatundideta või rühmatundidega).

Pearaha ja lisaraha poolt tagatavad tunnid kooliastmeti kajastuvad tabelis 4. Nagu nimetatud tabelis on näha, on antud pearaha tasemel tagatud tundide arv palju suurem minimaalsest tundide vajadusest ja täisklassi korral rühmatundide arvust. Ülejäävaid vahendeid on võimalik suunata täiendavate tundide andmiseks (sh parandusõpe, individuaalne töö õpilasega vms) ja/või pedagoogide täiendavaks tasustamiseks.

Tabel 4. Tunnijaotusplaan kooliastmeti*

Tunni-jaotus-plaan	Tundide arv		Tagatav koormusnormiga 21			Tagatav max koormusnormiga		
	Väike-klass	Täis-klass	17 (21) õpilast	24 (36) õpilast	linnade keskmine	17 (21) õpilast	24 (36) õpilast	linnade keskmine
I ka	68	72	73	104	92	84	118	105
II ka	83	104	90	126	130	102	144	149
III ka	96	127	104	146	155	118	167	178
G	105	150	113	194	143	119	203	149

* linnade keskmine – linnade keskmise täituvuse juures; 17 õpilast on I-III kooliastme rühmatundideta väikeklass, 21 õpilast on gümnaasiumiastme rühmatundideta väikeklass

Lisaraha eraldamisel arvestatakse **liitklasside** loomisega. PGS-i järgi saab liita 1.-4. ja 3.-6. klasse ning mudelis on arvestatud moodustatava liitklassi maksimaalseks suuruseks **16 õpilast** (PGS sätestatud piir on 20) ning üks klassikomplekt moodustub kuni 3 klassi õpilastest. Seega iga moodustatud liitklass on automaatselt ka lisaraha subjekt ja finantseeritakse kui väikeklassi, kuid liitklassi vajadusi arvestavalt lisatakse vahendid 2 täiendava nädalatunni läbiviimiseks iga liidetud klassi kohta. Näiteks kui koolis on lisaks teistele klassidele 1-3 klassis igas klassis 5 õpilast, moodustatakse nendega 15 õpilasega liitklass ning eraldatakse pearaha 15 õpilase eest ning lisaraha 2 õpilase eest, kokku finantseeritakse 17 õpilaskohta ning lisaks eraldatakse iga liidetud klassi kohta 2 lisatundi.

Lisaraha arvestatakse vajadusel **omavalitsusüksustele** selles õppekeeles (eesti või vene) õppimisvõimaluste tagamiseks, mille õpilaste arv omavalitsusüksuses kokku on väiksem kui **1600** (asumitega omavalitsusüksuste puhul vaadatakse eraldi asetsevaid asumeid eraldi). Seejuures keelekümblusklasside õpilased on arvestatud venekeelse õppe ning inglise- ja soomekeelne õpe eestikeelse õppe hulka. Nimetatud piir tuleneb

madalaimast tasemest, kus lisaraha mitte eraldamine mõjutaks oluliselt rohkem kui ühte omavalitsusüksust. Lisaks sellele on seatud piir, et pearaha ja lisaraha alusel tekkinud eraldis kokku ühe tavaõpilase kohta **ei ületaks kolmekordselt** kehtestatud pearaha väärtust vaadeldaval koolilõigul. See tähendab, et 4 õpilasega koolile eraldatakse ühtekokku vahendeid 12 õpilase eest jne.

III kooliastme puhul arvestatakse lisaraha eraldamisel ka minimaalse õpilaste arvuga klassides – lisaraha 7.-9. klassile ei eraldata juhul, kui klassis õpib alla 10 õpilase ning õpilaste arv I-III kooliastmes kolmes järjestikus klassis on madalam kõigis järgnevatel rühmades: 1-3 klassis 36 õpilasest; 2-4 klassis 35 õpilasest; 3-5 klassis 34 õpilasest; 4-6 klassis 33 õpilasest; 5-7 klassis 32 õpilasest; 6-8 klassis 31 õpilasest; 7-9 klassis 30 õpilasest. Pearaha nimetatud klassides õppivate õpilaste kohta arvestatakse, seega on omavalitsusüksusel võimalik tagada põhikoolis õpe ka siis, kui keskmine täituvus on alla 10 õpilase klassi kohta, moodustades selleks 7.-9. klassist liitklassid. Nimetatud piiri seadmisel on lähtutud eesmärgist, et põhikoolis oleks tagatud piisava kvaliteediga haridus ning klassi pikaajaline keskmine täituvus alla 10 õpilase klassis III kooliastmes ei väljendaks neid eesmärke.

Põhikoolid, kus III kooliastmes on paralleelita klassis kokku 10-17 õpilast, arvestatakse klassile 2 lisatundi põhikooli aineõpetajate koormusnormi optimeerimise võimaldamiseks.

Venekeelsete koolide I-III kooliastme tava-, õhtuse ja kaugõppe õppevormi puhul eraldatakse eesti keele rühmatundideks õpetamiseks täiendavalt 1 lisatund klassi kohta. Väikeklasside puhul, kus rühmatundide vajadus puudub, võimaldab see eesti keele õpetajale tagada alammäära tasemel palga madalama normkoormuse juures.

Keelekümblusklassidele suurendatakse pea- ja lisaraha alusel eraldatuid vahendeid 20%.

Loodavate erakoolide puhul seatakse lisaraha arvestamisel lisatingimuseks vähemalt 60 õpilase olemasolu koolis.

4. HEV õppe finantseerimine

Nagu eespool öeldud, arvestatakse päevases õppes õppivaile hariduslike erivajadustega (HEV) õpilastele pearaha ja lisaraha põhiselt vahendeid võrdselt tavaõpilastega. Seejuures arvestatakse eriklasside moodustamisel klassi täituvuse piinormiga. Lisaks arvestatakse iga HEV-õpilase kohta vastavalt eriõppekavale (lihtsustatud õppekava (LÕK), toimetuleku riiklik õppekava (TÕK)) täiendavad lisatunnid.

Kui HEV õpilaste arv eriklassides on 1.-9. klassi või 10.-12. klassi puhul kokku alla 5 õpilase, siis HEV klassi moodustatuks ei loeta ning klassipõhist lisaraha ei eraldata. Küll aga eraldatakse nimetatud õpilaste eest pearaha ning iga õpilase kohta vahendeid täiendavalt 1 lisatunni pidamiseks. HEV-õppe finantseerimise üldskeem on välja toodud tabelis 5.

Mudel käsitleb haridusliku erivajadusena (ja seetõttu täiendavaid lisavahendeid vajava õpilasena) HEV-klassi arvatud õpilast (klassi liigist tulenev HEV) ning sõltumata

klassi liigist lihtsustatud õppekava või toimetuleku õppekava alusel õppivat õpilast. Seega näiteks parandusõppe õpilane tavaklassis ei liigitu mudelis HEV-ks ja temale vajalikke täiendavaid tunde mudeliga ei finantseerita (mitte HEV õpilaste erivajadusega seotud kulud kannab kohalik omavalitsusüksus sarnaselt siiani kehtinud süsteemiga).

Näiteks toimetuleku õppekava alusel õppivate 14 õpilasega liitpuudega õpilaste klassi puhul, kus on klassi täituvuse piirnorm seaduse kohaselt 7, loetakse vajalikuks moodustatavaks klasside arvuks kaks klassi ning finantseeritakse 14 kohta pearaha alusel, 20 kohta lisaraha alusel ning lisaks eraldatakse täiendavalt vahendeid 4 lisatunni ulatuses iga õpilase kohta õppevormi eest (kokku 56 lisatundi) ja kahe moodustatud klassi eest 2 lisatundi.

Tabel 5. HEV-õppe finantseerimine täiendav pearaha ühe õpilase kohta

HEV õpe	HEV klass*	Eriõpe (LõK 2h, TõK 4h)	Koduõpe	KOKKU lisatunde nädalas
Tavaklassi LÕK	-	+2 tundi	-	2
Tavaklassi TÕK	-	+4 tundi	-	4
HEV klassis RÕK	+1 tund	-	-	0 - 1
HEV klassis LÕK	+1 tund	+2 tundi	-	2 - 3
HEV klassis TÕK	+1 tund	+4 tundi	-	4 - 5
Koduõpe RÕK (tervislikel põhjustel)	+1 tundi	-	+4 tundi	4 - 5
Koduõpe LÕK	+1 tundi	+2 tundi	+4 tundi	6 - 7
Koduõpe TÕK	+1 tund	+4 tundi	+4 tundi	8 - 9
Uusimmigrant	-	+4 tundi	-	4

* Kui õpilaste arv 1.-9. klassi või 10.-12. klassi puhul kokku on alla 5 õpilase, siis arvestatakse täiendavalt 1 lisatund õpilase kohta. Muidu arvestatakse üks lisatund klassi kohta.

Erinevalt tavaklasside liitmise põhimõtetest tavakoolis arvestatakse HEV koolide puhul klasside liitmise võimalusega kogu kooli ulatuses. Liita võib seejuures ka rohkem kui 3 erinevat klassi ning põhikooli klasse omavahel ning gümnaasiumiklasse omavahel. Erandina 16 õpilase täituvuse piirmääraga HEV-klasside puhul ei liideta omavahel 1.-6. ja 7.-9. klasside õpilasi, kui üheski neis gruppides õpib rohkem kui 12 õpilast. Lisaks, kui 16 täituvuse piirmääraga HEV-klasside puhul on I ja II kooliastme peale kokku üle 12 õpilase, kasutatakse klasside liitmisel I-II kooliastmes tavaklassidega samu reeglid. Kuna HEV-õpilastega klassidele eraldatakse juba iga klassi kohta täiendavaid vahendeid ning enamik HEV-klasse on ka liitklassid, siis lisaks liitklassi kohta täiendavaid vahendeid ei arvestata.

Uusimmigrandid - Euroopa Liidust, aga samuti kolmandatest riikidest saabuvate migrantide, asüülitaotlejate ja pagulaste laps, kes soovib alustada õpinguid eesti koolis ning kes on Eestis elanud/viibinud vähem kui kolm aastat. Tavaliselt vajab tuge kohandumiseks ja õppimiseks (võib mitte osata kooli õppekeelt). Lisatundideks eraldatakse vahendeid uusimmigrantide eest, kes õpivad eesti koolis eesti õppekeele klassis või keelekümblusklassis.

5. Toetus klassijuhataja lisatasudeks, pedagoog-metoodikute palgavahendite kindlustamiseks ja juhtimiskuludeks;

Klassijuhataja lisatasu on arvestatud pedagoogi palgaastmele vastava määra järgi – brutotasuna 10% kehtivast palgaalammäärast ning eraldamine toimub vastavalt arvestuslikult moodustatud klassikomplektide alusel ülesümmardustega (st nt 70 õpilast I klassis tähendaks klassijuhatajast 3 klassi eest). Klassijuhataja lisatasu eraldatakse liitklassile täies mahus. III kooliastme puhul arvestatakse täisklassi suuruseks 24 õpilast ning IV kooliastme puhul 36 õpilast ning HEV-õppe puhul vastavalt klassi täituvuse piinormile (märkus: alla 5 õpilase korral HEV-klassi moodustatuks ei loetud). Öhtu- ja kaugõppe õpilaste puhul leitakse arvestuslikult moodustatavate klasside arv kõigi nimetatud kooli õpilaste koguarvu jagamisel põhikooli klasside osas 24-ga ja gümnaasiumi puhul 36-ga üles ümmardamise teel.

Pedagoog-metoodiku ametijärgu saanud pedagoogi töö tasustamiseks arvestatakse täiendavad summad pedagoogi ametijärgule vastava palgamäära ja õpetaja-metoodiku ametijärgule vastava palgamäära vahe ulatuses (3140 kr). Täiendavaid vahendeid arvestatakse vähemal 0,5 koormusega pedagoogina töötavatele pedagoog-metoodikutele. Rohkem kui 0,5 koormusega töötava pedagoog-metoodiku koormusnormiks loetakse 1.

Juhtimiskulude toetuse arvestamisel lähtutakse õpilaste ja klassikomplektide arvust (tabel 6). Ühe täisametikohta palgaaste on 40% kõrgem kehtivast pedagoogi palgaalammäärast (11564 kr). Koolis loodavate koolijuhi ametikohtade arvu otsustamine jäetakse omavalitsusüksustele – st vahendite eraldamisel kasutatavat arvestuslikke ametikohti ja arvestuslikku eraldist ei pea omavalitsusüksused järgima tegelike ametikohtade loomisel või palgatingimuste kehtestamisel

Oluline on siinkohal märkida, et väiksemates koolides viib koolijuht läbi õppetööd (1 klassikomplekti korral koguni 20 õppetundi; 2 klassikomplekti korral 15 õppetundi jne). Ka suuremates koolides ulatub kooli juhi poolt läbiviidava õppetöö maht tavaliselt kuni 5 tunnini nädalas. Seega on osa nimetatud juhi palgavahenditest arvestatud pearaha siseselt ning tegelik juhtimiskuludeks kasutada olevate vahendite maht oluliselt suurem..

Tabel 6. Arvestatud juhtimiskulud, ametikohtades

Õpilaste arv	Klassi-komplektide arv	Arvestatud ametikohti
1-74	1	0,1
	2-3	0,25
	4-...	0,5
75-99		1
100-199		1,5
200-349		2
350-599		2,5
600-...		3

6. Eriolukorras olevate koolide täiendav finantseerimine

Eriolukorras olevateks koolideks loetakse koolid, mis oma geograafilise asukoha või eraldatuse tõttu vajavad säilitamist tagamaks antud kooli III kooliastmes õppivatele õpilastele võimalus omandada põhiharidus mõistliku koolitee kaugusel kodukohast. Lisaks vajavad väikesaartel asuvad koolid täiendavat finantseerimist seetõttu, et nende koolide puhul on raskendatud osakoormusega pedagoogide palkamine (nt 3,2 ametikoha täitmiseks on siiski vaja 4 inimest ning kõigile ka minimaalset palka maksta), mistõttu tuleb tõenäoliselt rakendada väiksemat normkoormust.

Eriolukorras olevaks kooliks on kool, mis asub väikesaarel (Püsiastutusega väikesaarte seaduse mõistes) või põhikooli (või selle õppekeeleline) osa, mille III kooliastmes õpib 10 või rohkem õpilast ja vähem kui 30 õpilast ning millele sulgemisel kujuneks vähemalt pooltel antud kooli III kooliastmes õppivate õpilaste kooliteekond koduküla keskusest lähimasse teise kooli sõiduvahendiga sõidetavat teed pidi pikemaks kui 30 kilomeetrit. Seejuures kruusatee pikkus hinnatakse koefitsiendiga 1,2 koolitee läbimise aja suurenemise tõttu.

Olukorra tekkimisel, kus mõlemad koolid oleksid potentsiaalselt eriolukorras, kui üks või teine neist suletaks (mõlemas koolis oleks õpilaste arv 10-29 ning nende omavaheline kaugus oleks sedavõrd lähestikku, et mõjutaksid üksteise eriolukorda mitte kvalifitseerumist eelnevalt kirjeldatud tingimuse mitte täitmise tõttu), rahastatakse täies mahus tühjasid kohtasid selles koolis, mille puhul kujuneks mõlema kooli õpilaste summaarne kooliteekond igale õpilasele lähimasse kooli kõige lühemaks. Seeläbi tagatakse ettevaatav lähenemine erijuhtumiks sattuvate koolide osas. Nende õpilaste puhul, kelle kooliteekonna pikkus käidavasse kooli ületab 30 kilomeetrit, loetakse kaalumisel kooliteekonna pikkus võrdseks 30 kilomeetriga. Sellega on välistatud, et teadlikult kodukohast kaugema kooli valinud õpilased ei saaks kaalukeeleks kahe kooli vahel valiku tegemisel.

Eriolukorras olevate koolide puhul ei arvestata lisaraha eraldamise kolmekordset piirmäära õpilase kohta III kooliastmes.

Väikesaartel asuvatele koolidele makstakse 20% eelnevalt III kooliastmes arvestatuid vahendeid õpetajate õppekoormuse erinevate koolide vahel jaotamise võimaluste puudumiste tõttu. Väikesaartel asuvate koolide puhul finantseeritakse III kooliastme klasse täies mahus alates 3 õpilasest klassi kohta ning kui klassis on alla 3 õpilase, siis 1/3 lisakohtade vajaduse ulatuses.

I ja II kooliastme osas erijuhtumi kriteeriume kehtestada ei ole tarvis, kuna rahastamismudel tagab arvestusliku klassikomplekti minimaalsete kulude katmise 6 õpilase tasemelt.

Eriolukorras olevateks väikesaartel asuvateks koolideks on Kihnu Lasteaed-Põhikool, Prangli Põhikool, Ruhnu Põhikool ja Vormsi Lasteaed-Põhikool.

7. Ühtse juhtimise all olevad koolid

Omavalitsusüksuste taotluse alusel võidakse arvestada eraldiseisvalt ühtse juhtimise alla (sama koolinimi) koondatud, kuid eraldi koolimajades läbiviidav õppetöö. Eraldi arvestamine toimub kooliastme põhiselt. Taotluse rahuldamise aluseks on koolimajade omavaheline kaugus vähemalt 10 km I ja II kooliastme puhul ning 30 km III kooliastme puhul. Juhtimiskulud arvestatakse nimetatud koolile siiski ühtsena. Gümnaasiumiastme klasside eraldi arvestamiseks vajadus puudub (gümnaasiumiastmes lisaraha ei eraldata).

Täna ühtse juhtimise all tegutsevaid koole käsitletakse mudelis eraldiseisvalt sõltumata õpekohtade vahelisest kaugusest I ja II kooliastme puhul. Eraldiseisvana on käsitletud eelnevast tingitult Kaarma Põhikooli, Haanja-Ruusmäe Põhikooli, Lauka Põhikooli ja Meremäe-Obinitza Põhikooli.

8. Eraldise vähenemise kompenseerimine ja täiendavate vajaduste arvestamine

Mudeli täiendavaks tingimuseks on see, et kui palgavahendite kasv omavalitsusüksuses on väiksem kui riigi keskmine palgavahendite kasv ning:

- 1) kui omavalitsusüksuses on arvestuslik klassikomplektide arv vähenenud, siis eraldi õpilase kohta peab kasvama vähemalt riigi keskmise palgavahendite kasvu võrra;
- 2) kui omavalitsusüksuses klassikomplektide arv vähenenud ei ole, siis tagatakse omavalitsusüksusele väikseim järgmisest:
 - a) 2006 palgavahendid kasvatatud palgavahendite keskmise kasvu võrra;
 - b) 2007 vana mudeli kohane eraldis.

Nimetatud kompensatsioonimehhanism kehtiks kokku kolm aastat (2008-2010). Kompensatsioonivajadus nimetatud reegli kohaselt oleks 2007. aasta kontekstis olnud kokku 9,1 milj. kr.

9. Investeeringukomponent ning õpikute ja õppevahendite pearaha

Õpikute puhul on arvestatud komponendi suuruseks 280 krooni, mis on võrreldes eelneva aastaga tõstetud tulenevalt õpilaste arvu vähenemisest. Lisaks on arvestatud 456 kr õpilase kohta õppevahendite soetamise toetuseks. Nimetatud vahendid eraldatakse arvestusliku õpilaste arvu põhiselt, kusjuures õhtu- ja kaugõppe õpilased kaalutakse läbi nimetatud õppe jaoks arvestatud koefitsiendiga.

Investeeringuvahendid jaotatakse pidades silmas klassikomplektide ja õpilaste arvu omavalitsusüksuses. Mudelis on arvestatud 20 000 kr klassipõhist baasraha + 400 kr õpilase kohta (õhtu- ja kaugõppe seejuures vastava koefitsiendiga).

10. Muud eraldised

Lisaks eelnevale eraldatakse omavalitsusüksustele täiendavalt veel vahendeid:

- vanglaõppeks;
- haiglaõppeks;
- ühinemistoetuseks.

Hariduskulude vahendite jaotamisel järgitakse kohaliku omavalitsuse üksuste ühinemise soodustamise seaduse § 6 lõikes 6 sätestatud riigieelarvest eraldatava toetuse vähenemise kompenseerimise põhimõtteid. Kohaliku omavalitsuse üksuste ühinemise soodustamise

seaduse § 6 lõike 6 kohaselt kompenseeritakse ühinemise aastale järgneva nelja aasta jooksul riigieelarvest eraldatava toetuse vähenemine täies mahus, kui ühinemise käigus moodustunud kohaliku omavalitsuse üksuse kohta ühinemise aastale järgneval aastal riigieelarvest eraldatav toetus on väiksem võrreldes toetuste summaga, mida oleksid ühinenud omavalitsusüksused saanud samadel tingimustel eraldiseisvatena.

11. Hariduskulude täiendavad vahendid

Kuna hariduskulude uus mudel jaotab vahendeid juba arvestades vajalike minimaalselt loodavate klassidega, siis palgaalammäärade katteks ning palgakasvu kindlustamiseks olukorras, kus õpilaste arv väheneb, täiendavaid vahendeid eraldada enam ei ole vaja.

Hariduskulude täiendavate vahendite vajadus jääb alles koondamiste puhul, HEV õpilaste arvu suurenemisel ning õpilaste arvu suurenemisest tingitud arvestuslike kulude kasvu korral. Seejuures kahe viimase korral leitakse vajaminev summa mudeli algandmete uuendamisel ning uue tulemuse ning tegeliku eraldiste võrdlemisel. Seega kui klassis on 14 õpilast ning klass täieneb 2 õpilase võrra, siis täiendavaid vahendeid ei ole vaja eraldada, sest nii varem kui ka siis finantseeritakse klassi ikka 17 õpilaskoha eest.

Tabel 7. Hariduskulude täiendavate vahendite vajadus

Vajadus	kevad	sügis
Õpilaste arvu suurenemine	-	+
Uus kool	-	+
Eriolukorda sattumine	-	+
Õppekeele muudatused	-	+
HEV õpilaste liigituse muutumine	+	+
Koondamine	+	+
Pedagoog-metoodikute arvu suurenemine	+	+

Täiendavate vahendite vajaduse arvestamiseks võetakse algandmed õpilaste kohta EHIS-e registrist.

Kokkuvõte

Eelnevalt punktides 1-9 toodud metoodika alusel tehtud arvutuste koondtulemused kajastuvad tabelis 8. Omavalitsusüksustele eraldatakse nimetatud vahendid ühtse summana ning omavalitsusüksuse otsustada jääb nimetatud vahendite jaotus koolide vahel ning kooli siseselt.

Tabel 8. Hariduskulude informatiivne jaotus olukorras, kui uus mudel kehtiks kogu 2007. aasta ulatuses

Finantseerimine		Tavaõpe eraldis (tuh.kr)		
		pearaha	lisaraha	KOKKU
Tavaklass	I & II kooliaste	760 853	77 462	838 315
	III kooliaste	634 911	35 445	670 356
	Gümnaasium	416 931	-	416 931
	Keelekümblus	6 795	-	6 795
	Klassijuhataja lisa	107 512	-	107 512
HEV	I-IV kooliaste	46 171	36 937	83 109
	Klassijuhataja lisa	5 113	-	5 113
Õhtu	Õhtu- ja kaugõpe	63 950	-	63 950
	Klassijuhataja lisa	3 316	-	3 316
Lisaeeritud	HEV õpilase lisa	-	58 882	58 882
	Juhtimiskulud	174 685	-	174 685
	Erijuhtumi lisatasu	-	1 453	1 453
	Eesti keele õpe venekeelsetes klassides			8 101
	Õpetaja-metoodikud			12 093
	Vanglaõppe lisa			2 106
	Haiglaõpe			760
	Ühinemistoetus			5 601
	Vähendamise kompensatsiooniks			9 139
	Palgavahendid KOKKU		2 220 238	210 179
Muu	Õpikud			46 591
	Õppevahendid (sh töövihikud)			57 092
	Investeeringud			240 374
	Muudeks kuludeks (ühisüritused jms)			27 105
	RESERV			15 144
KÕIK KOKKU				2 854 522

Mudelil on pearaha viidud lähtuvalt olemasolevate rahaliste vahendite summast võimalikult kõrgele arvestades kasutada olevaid vahendeid. Arvestatud eraldises sees olevad lõtkud maksimaalsete koormusnormide juures on toodud kooliastmeti tabelis 9.

Tabel 9. Võimalikud vabad vahendid koormusnormi 24 (gümnaasiumis 22) ja palga alammäära 8260 juures

Kooli-aste	Lõtk 17 (21) õpilasega			Lõtk 24 (36) õpilasega			Lõtk L keskmise täituvusega		
	vajadus	tegelik	lõtk	vajadus	tegelik	lõtk	vajadus	tegelik	lõtk
I ka	385 591	475 361	23%	408 272	671 098	64%	408 272	595 687	46%
II ka	470 647	580 220	23%	589 727	819 134	39%	589 727	842 255	43%
III ka	544 363	671 098	23%	720 147	947 432	32%	720 147	1 007 000	40%
G	649 524	734 013	13%	927 892	1 258 308	36%	927 892	924 133	0%

* Mudelis on arvestatud, et gümnaasiumiaste saaks tagada vajalikud rühmatunnid 29 õpilasega. 29 õpilasega gümnaasiumiklassi kuludes oleks lõtk maksimaalse koormusnormi juures 12%, 36 õpilase korral 39%. Gümnaasiumiastmes on lõtk madalam kui teistes kooliastmetes madalama maksimaalse koormusnormi tõttu. Koormusnormi 21 korral on lõtk kõikides kooliastmetes ühesuurune (7,9%).

Nimetatud lõtk võimaldab koolil ja kooli pidajal teha kooli eripärast lähtuvaid otsuseid kahes põhisuunas:

1. Pedagoogide ja koolijuhtidele suunatult:
 - maksta pedagoogidele ja koolijuhtidele kõrgemat palka;
 - langetada koormusnormi;
 - tagada vanempedagoogi ametijärgule vastavatele pedagoogidele vajalikud palgavahendid.

2. Õpilastele suunatult:
 - pakkuda parandusõpet;
 - suurendada antavate tundide arvu;
 - arendada eriandekate õpilast jne;

Seega on lõtku kasutusvõimalused sama laialdased kui kogu hariduskulude eraldise kasutamisel.

RAHASTAMISMUDELI MÕJUD

Uue üldhariduse rahastamismudeli peamised põhimõtted ja mõjud ning nende võrdlus vana jaotusmudeliga on ära toodud alljärgnevas tabelis.

UUS MUDEL	VANA MUDEL
Kulupõhine lähenemine	Omaavalitsusüksuse põhine lähenemine
Võimaldab riigil teostada rahastamist kooskõlas hariduspoliitikaga . Seejuures hinnata iga üldhariduse rahastamist puudutava otsuse täpset kulu.	Seos hariduspoliitika ja iga kooli rahastamise vahel nõrk
Tagab finantseerimise stabiilsuse , eraldise muutuse tingib peamiselt kulude (klasside arvu) muutumine	Eraldise muutus seotud õpilaste arvu muutusega, mis ei jälgi tegelike kulude muutust (õpilaste arvu ja kulude muutused võivad olla ka vastassuunalised)
Võimaldab kooli rahastada vastavalt kuluvajadusele aasta algusest	Suur haridusreservi vajadus jaotussüsteemi ebakõlade kompenseerimiseks ning alafinantseeritud koolid saavad lisavahendid kätte praktiliselt peale kuluperioodi lõppu
Tagab kõikidele pedagoogidele palgaalammääradest kõrgema palga	Tagab enamikele pedagoogidele palgaalammääradest kõrgema palga. Ei ole mudeli komponent.
Tagab koolidele võrdsed võimalused hariduse andmisel (sh pedagoogidele võrdse palga maksmise võimaluse)	Ei taga samasuguste koolide ega ka sama koefitsiendigrupi siseselt võrdset kohtlemist
Võimaldab iga kooli eripära arvestatavate kohapealsete otsuste tegemist	Juhuslik
Tagab eesti keele õppe rühmatundides läbiviimise venekeelsetes koolides võrdses mahus eestikeelsete koolide A-võõrkeelega.	Ei ole mudeli komponent ning seda ei taga.
Tagab väikekoolide säilimise ning kulupõhise rahastamise lisaraha kaudu	Tagab ainult suure koefitsiendigrupiga omavalitsustes selle grupi suuremate koolide säilimise. Väikekoolid sunnib sulgema (või vallaelarvest rahastamisele)
Arvestab III kooliastme klasside täituvuse piirnormi muutumisega 2008/2009 õppeaastal	Ei arvesta seaduse muudatustega ja puudub selleks ka hea võimalus, küll tekib aga surve suurlinnade koefitsientide ümbervaatomiseks.
Tagab piirkonnas ka õpiketeelisse vähemusse jäävate koolide kulupõhise rahastamise (Nt eesti-keelne õpe Ida-Virumaal ja vene-keelne õpe Läänemaal)	Sunnib sellised koolid sulgema (või rahastamisele teiste koolide arvelt)
Tagab klassijuhatajale ühtlase lisatasu hoolimata kooliastmest	Ei ole mudeli komponent ning seda ei taga.
Tagab väiksema täituvusega liitklasside loomise ning vähemate klasside liitmise	Ei ole mudeli komponent ning seda ei taga. Liitklassid alarahastatud
Võimaldab arvestada koolide tegevust reguleerivate tingimuste muutmistega ning tagab kõikidele koolidele muutmise mõjude kompenseerimise võrdselt (nt palga-alammäärad, tunnijaotusplaan jne)	Puudub võimalus tingimuste muutumisi arvestada ning seetõttu tähendas iga muutus paljudele koolidele suurt puudujääki
Arvestab õppekulude erinevusega kooliastmeti	Eeldab, et õppekulud on kõigis kooliastmetes võrdsed
Toetab kodulähedase algkooli säilimist	Suunati sulgemisele

Toetab kvaliteetse gümnaasiumihariduse andmist	Juhuslik
Arvestab väikepõhikoolide osalise väiksema normkoormuse vajadusega	Ei ole mudeli komponent ning seda ei arvesta.
Võimaldab täpset prognoosi	Prognoos ebatäpne
Kaotab vajaduse koolide finantseerimisel vahendite ümbertõstmiseks koolide ja kooliastmete vahel.	Omavalitsus peab alati pearaha koolide ning kooliastmete vahel ümber tõstma
Arvestab ühtse juhtimise alla viidud, kuid erinevates õppehoonetes toimuva õppega	Ei ole mudeli komponent ning seda ei arvesta.
Võimaldab ühtsel tasemel koolituste tagamist	Ei ole mudeli komponent ning seda ei taga.
Arvestatakse liitklasside lisatundide vajadusega	Ei finantseerita
Omavalitsusüksuste ühinemine ei mõjuta eraldist	Vana mudel võib vähendada oluliselt eraldist omavalitsusüksuste ühinemisel
Tagab igas koolis kuluvajaduse säilimisel riigi keskmisega täpselt sama suure palgakasvu	Palgaskasv (selle mudeli korral võimalik ka vähenemine!) seotud õpilaste arvu muutumisega samas omavalitsusüksuses ja vabariigis kokku. Seos keskmisega nõrk.
Võimaldab tõsta pedagoogide palkasid ja palgaalammäärasid rohkem seoses reservi jätmise väiksema vajadusega.	Suur reservi vajadus tingib rahaeraldamise väiksemates mahtudes.
Arvestab hariduslike erivajadusega laste klasside väiksema täituvuse ja lisatundide vajadusega	Tagati lisatunnid õpilase kohta, kuid klasside moodustamise vajadust ei arvestatud. Õpilaspõhisel koefitsiendil puudub seos vajalike teenuste osutamisega
Arvestab kakskeelsete koolide eripäraga kulude osas	Ei arvesta nende koolide eripäraga, sunnib nimetatuid koole sulgemisele (või rahastamisele teiste koolide arvelt)
Arvestab regionaalselt eriolukorras olevate koolide vajadusega kulude katmisel	Eriolukorras olevatel koolidel olid omad koefitsiendid kehtestatud lähtudes kulupõhisest, kuid õpilaste arvu vähenemise tingimustes ei ole koefitsientide iga-aastaselt suurendatud ning nimetatud koolid on praeguseks hetkel oluliselt alarahastatud
Arvestab keelekümblusklasside lisatundide vajadusega	Ei ole mudeli komponent ning seda ei arvesta.
Tagab kõikidele koolidele ühtlaselt vabu vahendeid kohapealsete valikute tegemiseks	Ei ole mudeli komponent ning seda ei taga. Võimalike vabade vahendite jaotus ebaühtlane
Võimaldab riiklikult soodustada omavalitsustevahelist halduskoostööd (ühistegevus loob sünergia)	Erineva tunnusega omavalitsuste koostöö ei ole kasulik

Uus mudel tagab nii regionaalse tasakaalustatuse, kindlustunde, võrreldavuse, kui ka prognoositavuse – seda nii linna- kui maakoolide puhul, suure ja väikese kooli puhul. Lisaks koolidele on uuest mudelist abi ka riigile hariduspoliitiliste otsuste tegemisel, sest uus mudel tagab võimaluse täpselt hinnata iga otsuse kulukust ning võimaldab otsuse ellurakendamisel viia rahaliselt vahendid iga subjektini.